

„Sooviksin jääda ülikooli juurde...“:

Peterburi periood Jüri Uluotsa elus

Olga Gavrilova, Mihhail Hodjakov*

Eesti viimase okupatsioonieelse peaministri Jüri Uluotsa isik on korduvalt kõitnud uurijate tähelepanu. Tema eluloo tähised on esitatud mitmesugustes töodes, kaasa arvatud entsüklopeedilistes väljaannetes ja teatmeteostes.¹ Ent tulevase Eesti riigimehe elu Peterburis puudutavad olemasolevad publikatsioonid vaid põgusalt, piirdudes tavaliselt ühe väljendiga: „õppis Peterburi ülikoolis“. Seejuures kipuvad seda laadi „andmed“ sisaldama ka faktivigu – ülikooliõpingute aastad on neis ära toodud ebatäpselt. Samas oli J. Uluotsa enese kinnitusel just see eluetapp „aidanud kujundada“ tema ilmavaadet.² Üksiti märgime, et 20. sajandi algul Peterburis õppinud tulevaste Eesti poliitikute ülikoolielu on nüüdisaegsetes ajaloouurimustes kajastatud üsna pinnapealselt.³ Niisuguse asjadeseisu põhjuseks on meie arvates uurijate kasin huvi üliõpilaste isikutoimikute vastu, mis on talletatud Peterburi riikliku ajaloo keskarhiivi (CGIA Spb).⁴

Käesolevas kirjutises rekonstrueerivad autorid üliõpilase J. Uluotsa isikutoimikutele tuginedes andeka juristi eluloo algusetappi. J. Uluotsast oleks teistsuguste asjaolude korral võinud ehk saada Peterburi keiserliku ülikooli professor.

Ametlikus dokumendis, s. t. 1910. aasta juunis Pärnu gümnaasiumi lõpetajale antud küpsustunnistuses on ära toodud andmed tulevase Eesti

J. Uluots Pärnu Gümnaasiumi lõpetajana. CGIA SPb, f.14, n.3, s. 55849, l. 27

*Olga Aleksandrovna Gavrilova (1977), PhD, abiprofessor, Peterburi Riiklik Ülikool, o.gavrilova@spbu.ru; Mihhail Viktorovitš Hodjakov (1964), PhD, professor, Venemaa uusaja õppetool, Peterburi Riiklik Ülikool, m.khodyakov@spbu.ru

¹ Seda demonstreeris veenvalt A. Rupassov oma arvustuses Jüri Anti raamatu kohta: A. Rupassov. Jüri Ant. August Rei – Eesti riigimees, poliitik, diplomaat. Tartu: Rahvusarhiiv, 2012, lk. 399. – Trudy Karel'skogo naučnogo centra RAN, 2014, nr. 3, lk. 176–179.

² J. Uluotsa isikutoimik. Peterburi riiklik ajaloo keskarhiiv (CGIA SPb), f. 14 (Peterburi ülikool), n. 1, s. 11215. l. 4–5.

³ Seda demonstreeris veenvalt A. Rupassov oma arvustuses Jüri Anti raamatu kohta: A. Rupassov. Jüri Ant. August Rei – Eesti riigimees, poliitik, diplomaat. Tartu: Rahvusarhiiv, 2012, lk. 399. – Trudy Karel'skogo naučnogo centra RAN, 2014, nr. 3, lk. 176–179.

⁴ See ei käi Peterburi ülikoolis õppinud tuntud Eesti revolutsionääride (J. Anvelt, V. Kingissepa jt.) kohta. Nende elukäikude ja revolutsioonilise tegevuse kirjeldamisele pühendati Nõukogude ajal rohkesti tähelepanu. – Vt. nt.: Istorija Leningradskogo universiteta. 1819–1969. Očerki. Leningrad, 1969, lk. 153–180.

riigitegelase päritolu kohta: „Jüri Jaani p. Uluots, talupidaja poeg, usutunnistuselt luterlane“, sündinud 1. jaanuaril 1890 Eestimaa kubermangus.⁵

Täpsemad andmed J. Uluotsa sünni kohta sisalduvad meetrikatunnistuse koopias (saksa ja vene keeles): „Sünni- ja ristimistunnistus. Väljavõte Eestimaa Kirreferi (Kirbla) kihelkonna sündinute ja ristitute nimekirjast. 1890. aasta 1. jaanuaril kell 2 õhtul sündis Vanamõisas ja sai 14. jaanuaril 1890. a. evangeelse luteriusu kombe järgi ristitud seaduslik laps: Jüri. Isa: Jaan Uluots. Ema: Marie.“⁶

Oma elulookirjelduses (CV), mis koostatud 1916. aasta mais, J. Uluots mitte ainult ei täpsustanud mõningaid oma esimeste eluaastate detaile, vaid osutas ka isa tegevusalale: „Ma sündisin 1. jaanuaril 1890. aastal Vanamõisa vallas Haapsalu kreisis Eestimaa kubermangus talupoeg-talupidaja perre.“ Jüri õppis kolm aastat kohalikus vallakoolis, seejärel kaks aastat kihelkonnakoolis. 1904. aastast jätkas ta oma haridusteed Pärnu linnakoolis, kus käis kolm aastat. 1907. aastal võeti ta vastu Pärnu gümnaasiumisse, mille lõpetas 1910. aasta juuniks.

⁵ J. Uluotsa isikutoimik – CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 4.

⁶ CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 30.

J. Uluotsa edasijõudmist enamikus õppeainetes hindasid tema õpetajad viitele (usuõpetus, filosoofia propedeutika, ladina keel, matemaatika, matemaatiline geograafia, ajalugu, maateadus, füüsika, õigusteadus, prantsuse keel). Kõigest kahes aines – vene keeles ja kirjanduses ning saksa keeles – olid tal neljad. Jüri enda tunnistuse kohaselt tundis ta gümnaasiumiaastatel „kõige suuremat huvi ladina keele, psühholoogia, loogika ja isääranis ajaloo vastu“⁷.

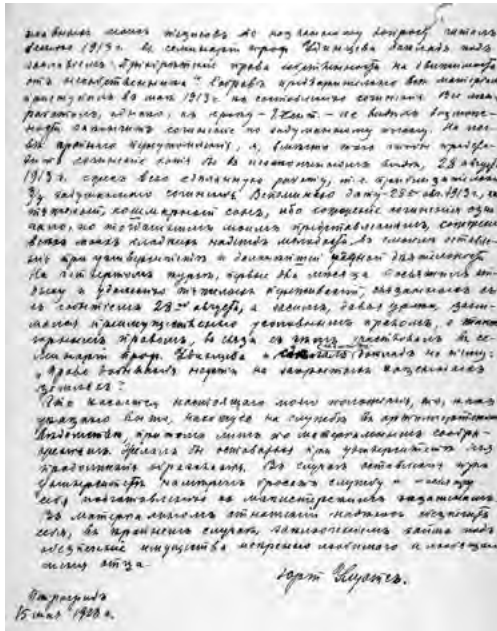
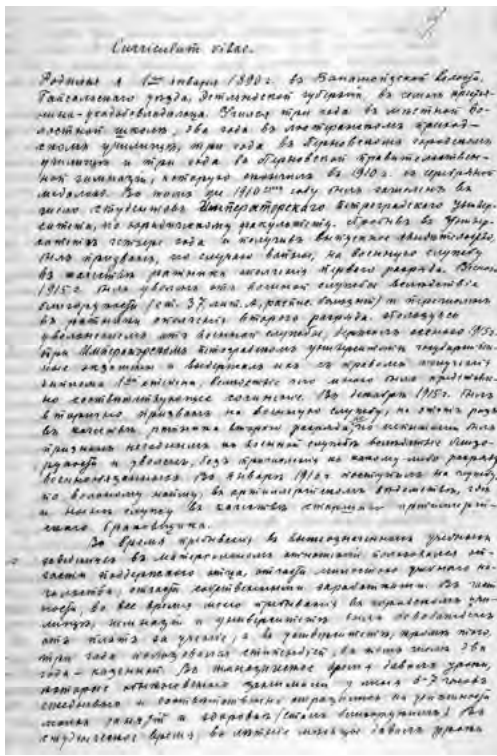
Vaatamata sellele, et õpingud linnakoolis ja gümnaasiumis toimusid isa toetusel, samuti „kooliülemate armust“ (see tähendas vabastust õppemaksust), pidi ta juba siis endale elatist teenima. Gümnaasiumiaastatel andis J. Uluots tunde, mis röövisid talt sageli 6–7 tundi päevas, ning see mõjutas paratamatult tema enese õpinguid ja tervist – noorel mehel hakkas progresseeruma lühinägelikkus.⁸

Võttes arvesse „suurepäraseid edusamme teadustes, eeskujulikke käitumist ja hoolsust“, otsustas Pärnu gümnaasiumi pedagoogiline nõukogu autasustada J. Uluotsa täieliku kaheksaklassilise kursuse läbimisel hõbemedaliga. Gümnaasiumi edukas lõpetamine ja atestaadi saamine andsid võimaluse jätkata haridusteed ülikoolis.

Lehekülj Pärnu gümnaasiumi lõpetaja J. Uluotsa küpsustunnistusest

1910. aasta juulis esitas J. Uluots kehtinud korra kohaselt Peterburi ülikooli rektorile palvekirja ning pääses õigusteaduskonna üliõpilaste nimekirja. Palvekirjas, millega kaasnes 25 rubla tasumine esimese semestri õpingute eest, oli ära toodud taotleja aadress Eestis: „Pärnu linn, Liivimaa kubermang, Karusselli tänav 15“.⁹

Arhiividokumentides on säilinud aadressid Vene keisririigi pealinna Vassili saarel, kus J. Uluots oli tudengipõlves ülikooli vahetus läheduses elanud. 1911. aastal oli selleks korter nr. 22 majas nr. 3/15 Sredni prospek-

J. Uluotsa elulookirjeldus. CGIA SPB, f,14, n.3, s. 55849, l.4-5

⁷ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 4–5.
⁸ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 4.
⁹ CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 3.

til. 1911. aasta teise poole ja 1912. aasta veetis ta 3. liinil üüritud korteris: maja 46, krt. 6. 1913. aastal kolis ta naabermajja sealsamas 3. liinil: maja 18, krt. 16. 1914. aasta algupoole elas J. Uluots 2. liinil majas nr. 49, 5. korteris ning sama aasta teisel poolel 5. liinil majas nr. 40, korteris 30.¹⁰

Ülikooli esimesel kursusel kuulas J. Uluots tema enese tunnistust mööda „usinalt ja pani kirja“ professor I. A. Pokrovski loenguid Rooma õiguse ajaloost. Pokrovski oli 20. sajandi algul töötanud mõnda aega õppejõuna Jurjevi (Tartu) ja Kiievi ülikoolis, aastatel 1910–1912 oli ta aga Sankt-Peterburgi ülikoolis õigusteaduskonna dekaan. Niisamuti paelusid J. Uluotsa M. Tugan-Baranovski (poliitiline ökonomia) ja L. Petrežitski loengud (õiguse entsüklopeedia).¹¹ Need distsipliinid jäidki J. Uluotsale kõige paremini meelde. Ometigi annab matrikel tunnistust, et kõrgeima hinde sai ta ka I. Kaufmani kursuse eest (statistika). Peale selle käis ta esimesel ja teisel semestril M. Djakonovi (Venemaa õiguse ajalugu) ja I. Ivanovski loengutes (riigiõigus).¹² Samas oli J. Uluots sel ajal kindlalt otsustanud „pühenduda spetsiaalselt“ õigusfilosoofia uurimisele. See oleks nõudnud temalt suure hulga psühholoogia-, loogika-, üldfilosoofia-, õigusfilosoofia- ja sotsioloogiaalaste raamatute lugemist. Nagu J. Uluots hiljem tunnistab, aitasid tema maailmavaadet selles vallas kujundada L. Petrazycki, W. Wundti, J. Milli, W. Windelbandi ja H. Spenceri teosed.

Neljast ülikooliseinte vahel veedetud aastast kolmel oli J. Uluots õppemaksust vabastatud ja sai stipendiumi. 1914. aasta detsembris teavitas Petrogradi ülikooli kantselei Petrogradi õpperingkonna ülemat sellest, et J. Uluots oli ülikooli õppurina saanud õppeaastail 1911/1912 ja 1912/1913 keiserlikku stipendiumit 600 rubla ulatuses.¹³

Ent kuna elu pealinnas oli kallis, siis oli ta stipendiumist hoolimata sunnitud andma suvekuudel tunde, et võiks ülejäänud aasta õppida. Erandiks oli 1913. aasta suvi, mil J. Uluots pühendus täielikult teadustööle, seetõttu pidi ta 1913/1914. aasta talve kestel jällegi tunniandjana elatist teenima.¹⁴

Teisel kursusel tegeles J. Uluots intensiivselt õigusajaloo uurimisega. Üliõpilase matriklis 3. ja 4. semestrit kajastavate distsipliinide hulgas olid: õigusfilosoofia ajalugu, Rooma õiguse dogma, Saksamaa õiguse ajalugu, Venemaa õiguse ajalugu, Venemaa riigiõigus, poliitseiõigus, finantsteooria, poliititeaduste ajalugu. Nendel semestritel õigusteaduskonnas loenguid pidanud professorite hulgas oli väljapaistvaid teadlasi: D. Grimm, V. Latkin, I. Ivanovski, V. Derjužinski, M. Reisner, V. Netšajev.¹⁵ Piirdumata ülikooli õppekavaga, luges J. Uluots vene, saksa ja prantsuse keeles P. Kropotkini, A. Gradovski, N. Korkunovi, A. Esmeini, L. Duguit´ jt. töid. J. Uluotsa huvitasid tol ajal üldised teosed riiklusest, eeskätt kirjutised suveräänsusest, juhtimisvormidest, tsiviilõigusest ja avalikust õigusest. Niisamuti pälvisid tema tähelepanu omavalitsuse ja riigiõiguse metodoloogia küsimused.

Kolmandal kursusel õppides uuris J. Uluots agaralt tsiviilõigust. Ennekõike huvitas teda omandiõigus. Tol hetkel oli õigusteaduskonnas „medalitöö“ teemaks välja kuulutatud „Vallasvara vindikatsioonist Poola kuningriigi seaduste järgi“. Otsustanud kirjutada sel teemal lõputöö, töötas J. Uluots läbi hulgaliselt vallasvara vindikatsiooni puudutavat kirjandust. 1913. aasta kevadel esitas ta kokkukogutud materjalide põhjal professor V. A. Udintsevi seminaris ettekande „Vallasvarale omandiõiguse omandamine mitteomanikult“.¹⁶ On säilinud professor Udintsevi hinne J. Uluotsa esinemisele tollel seminaril. Iseloomustades oma üliõpilase teadustegevust, kirjutas ta: „... osales tsiviilõiguse seminaridel aktiivselt ja innuga. Ta viibis

¹⁰ CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 5–11.

¹¹ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 4p.

¹² CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 18.

¹³ CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 11.

¹⁴ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 4p.

¹⁵ CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 19.

¹⁶ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 4p–5.

kõikidel väikese asjatundjateringi koosolekutel, kus üheskoos töötati läbi laialdast mäevalduse temaatikat, esines mitut puhku kriitiliste märkustega, milles ei avaldunud mitte üksnes ainevalla tundmine, vaid ka keskendumus ja veendumus, mis muutsid hr. Uluotsa märkused arutelu osaliste silmis alati autoriteetseks ja enamasti veenvaks.¹⁷

Ent noore teadlase hiilgavad perspektiivid sattusid ohtu 1913. aasta keskel, mil J. Uluotsa tabas omamoodi loomekriis. Suutmata oma teadustööd määratud tähtajaks lõpetada, põletas ta 28. augustil 1913. aastal „kurnatuse pinnal“ suurema osa ettevalmistatud käsikirjast. Hiljem on ta 28. augustit meenutanud kui „õudusunenägu“, sest oli olnud peaaegu kindel selles, et „töö põletamine tähendas mu toonaste kujutelmade kohaselt kõikide mu magusate noorusaja unistuste põletamist ülikooli juurde jäämise ja edasise teadustegevuse mõttes“.¹⁸

Siiski suutis J. Uluots loomekriisist jagu saada. Pärast kahekuulist puhkust asus ta ülikooli neljanda kursuse tudengina tegelema peamiselt kriminaal- ja mäeõiguse probleemidega. Öpinguraamatus on märgitud 7. ja 8. semestril kuulatud kursused: kaubandusõigus, kriminaalkohtupidamine Venemaal, tsiviilkohtupidamine, rahvusvaheline õigus ja maaõigus.¹⁹ V. Udintsevi seminaril tegi J. Uluots ettekande „Kinnistel kroonumaadel nafta ammutamise õigus“.²⁰ Professor hindas tehtud tööd kõrgelt, tähendades: „Hr. Uluotsa enda ettekanne, mis on nüüd esitatud läbitöötatud ja vägagi laiendatud kujul I järgu diplomi saamiseks, toob nähtavale autori niisugused omadused, mis lubavad oletada, et hr. Uluotsal on eeldusi, mis tagavad valmistumist magistrieksamiks ja võimekust teadustegevuseks.“²¹

Ent puhkenud Esimene ilmasõda tegi J. Uluotsa edasistes teadusplaanides tõsiseid korrektiive. Noormehel tekkisid mõningad raskused seoses vajadusega saada ülikooli lõpetamist kinnitav lõputunnistus. Enne 1914. aasta 1. oktoobrit tal seda välja võtta ei õnnestunud. Ja oktoobri keskpaigas, kui ta tunnistust siiski küsima läks, selgus, et see teenus maksab ülikoolis 25 rubla. J. Uluots oli sunnitud kirjutama rektori nimele palvekirja, milles rõhutas oma rasket ainelist olukorda: „Seoses niinimetatud lõputunnistuse saamisega on mul au paluda Teie Ekstsellentsilt järgmist: 1) mitte nõuda minult sisse 25 rubla selle eest, et ma ei võtnud lõpetamise tunnistust enne selle aasta 1. oktoobrit. Ma olin kogu ülikoolis viibimise aja raskes majanduslikus olukorras, millest annab tunnistust minu vabastamine õppemaksust kõigi nelja aasta kestel, niisamuti stipendiumi saamine kolmel viimasel aastal, ent nüüd on see sõjaaja tõttu veelgi halvenenud ja ma ei suuda minult nõutavat 25 rubla mitte kuidagi tasuda. Samas on lõpetamise tunnistuse saamine minule praegusel hetkel tungival vajalik, kuna maakaitseväelasena teenistusse minnes pean ma esitama dokumendi minu haridusliku tsensuse kohta.“

Samaaegselt palus J. Uluots, et koos lõputunnistusega antaks talle kõik sõjaväekohustus puudutavad dokumendid: „Asi on selles, et ma sain nelja semestri vältel kroonustipendiumi ja seetõttu saadetakse mu dokumendid teistkordselt õpperingkonna ülemale. Samas on dokumendid minu sõjaväekohuseluse kohta mulle vajalikud kohe praegu, et esitada need teenistusse minekul väeteenistuse komisjonile.“

Tunnistuse „õigusteasukonna kursuse läbikuulamisest“, samuti meetrikatunnistuse ja kutsealuse tunnistuse sai J. Uluots kätte 15. oktoobril 1914.²² Seejärel kutsuti ta I järgu maakaitseväelasena väeteenistusse. Maakaitseväkke sattusid sõjaväeteenistuse läbinud ja reservist teenistusse kutsutud, samuti füüsiliselt teenistuseks kõlblikud isikud, kes arvati kutsel maakaitseväkke, välja arvatud need, kes said perekonnaseisu tõttu soodustusi. Kuid juba 1915. aasta kevadel saadeti J. Uluots „nõrga nägemise tõttu“ väeteenistusest ära ja vormistati II

¹⁷ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 1.

¹⁸ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 5.

¹⁹ CGIA SPb, f. 14, n. 3, s. 55849, l. 21.

²⁰ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 5.

²¹ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 1.

²² CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 5p.–7.

järgu maakaitseväelaseks, kuhu arvati isikud, kes olid teenistuseks alalisvägedes füüsiliselt kõlbmatud, kuid suutelised relva kandma.

Seda ära kasutades sooritas J. Uluots 1915. aasta sügisel Petrogradi ülikooli juures riigieksamid „õigusega saada I järgu diplom“, mis andis õiguse jääda ülikooli juurde valmistuma professoriks. Kirjatöö, mille J. Uluots esitas õiguskatsekomisjonile Petrogradi keiserliku ülikooli juures I järgu diplomi saamiseks, sisaldas 123 käsikirjalist lehekülge. Lõplikus redaktsioonis sai selle pealkirjaks „Nafta tootmise õigus Venemaal. Ajaloolis-dogmaatiline ülevaade“. Sissejuhatuses oma tööle, mis koosnes kahest osast, kirjutas noor jurist Venemaal nafta ammutamise õigusega seotud majanduslikest ja muudest huvidest. J. Uluotsa töö mahukusest annavad tunnistust komisjonile esitatud kirjutise nõndanimetatud jaod (alaosad). Töö esimeses osas kirjeldas ta Venemaal nafta tootmise õiguse tekkimise ajaloolisi eeldusi. Esimene „jagu“, mis kandis pealkirja „Kaukaasia piirkonnas naftarikaste maade omandamine Venemaa poolt ja kitsalt fiskaalsete huvide valitsemise ajajärk“, koosnes neljast peatükist. Teine jagu, pealkirjaga „Valdavalt eranaftatööstuse huvide valitsemise ajajärk“, koosnes kuuest peatükist. Kolmas, pealkirjastatud „Riigi naftamaavalduslike, rahaliste ja tarbimuslike huvide valitsemise ajastu“, koosnes viiest peatükist. Neljas, pealkirjaga „Erinevate naftatootmisõigusega seotud huvide lepitamise katsed“, mahutus kolme peatükki.

Töö teises osas „Venemaal kehtiv nafta tootmise õigus“ olid kaks „jagu“ välja töötatud, kuid jäid oma loogilise lõpuni viimata. Sellest hoolimata kirjutas professor Udintsev esitatud tööle järgmise resolutsiooni: „Tunnistan hr. Uluotsa töö väga heaks.“²³

1915. aasta detsembris kutsuti J. Uluots teistkordselt sõjaväeteenistusse – seekord II järgu maakaitseväelasena, kuid tunnistati peagi jälle „nõrga nägemise tõttu“ väeteenistuseks kõlbmatuks ning lasti erru, ilma et oleks arvatud mingit liiki sõjaväekohuslaste hulka. 1916. aasta jaanuaris, olles rahalises kitsikuses, asus J. Uluots teenima suurtükiväe inspektuuris, kehastudes mõneks ajaks „suurtükiväe vanempraakijaks“.²⁴ Selleks ajaks oli ta üürinud uue elamise aadressil Pessotsnaja 33, krt. 20, kolides oma põhitöökohale lähemale.²⁵

Tol hetkel tuli J. Uluotsale taas appi professor V. Udintsev. 16. mail 1916 saatis ta õigusteaduskonna juhtkonnale taotluse, milles palus „jätta hr. Uluots Petrogradi ülikooli tsiviilõiguse õppetooli juurde professori vastu valmistuma“. Udintsev toonitas, et J. Uluots „lõpetas fakulteedi kursuse hiilgavalt, saades kõikides ainetes ja katsetes väga head hinded“. Professor V. Udintsevi arvates oli J. Uluots demonstreerinud eksamil „väljapaistvaid edusamme, saades kõikides ainetes hinde „väga hea““.²⁶

J. Uluots ise märkis samal ajal, et ta teenib suurtükiväe inspektuuris „üksnes ainelistel kaalutlustel“ ja „sooviks jääda ülikooli juurde“. Küsimuse positiivse lahenduse korral lubas ta jätta teenistuse sinnapaika ja asuda magistrieksamiteks valmistuma. Saades aru, et rahamured ei kao iseenesest, kavatses ta siiski end materiaalselt kindlustada. Samal ajal ei välistanud J. Uluots sedagi, et peab võtma laenu „siiralt armastatud ja mind armastava isa vara tagatisel“.²⁷

Professor V. Udintsevi vaevanägemine ja ka J. Uluotsa visadus kandsid vilja – J. Uluots jäeti Petrogradi ülikooli juurde valmistuma tsiviilõiguse õppetooli professoriks tähtajaga 1. jaanuarini 1919.²⁸ Samal ajal otsustas õigusteaduskond juba 1916. aasta 12. septembril taotleda J. Uluotsale rahvaharidusministeeriumi summadest igakuist sajarublast stipendiumit ajavahemikul 1916. aasta 1. septembrist 1917. aasta 1. septembrini.

21. jaanuaril 1917 informeeris ministeerium Petrogradi õpperingkonna valitsust sellest, et

²³ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 10–11.

²⁴ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 4.

²⁵ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 133.

²⁶ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 1.

²⁷ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 5.

²⁸ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 146.

J. Uluotsale säilitati 1917. aastaks 1200 rubla suurune stipendium²⁹. Sellest rahast J. Uluotsale kasvava inflatsiooni tingimustes ilmselgelt ei piisanud. Petrogradi vabriku- ja tehasetöölise keskmine kuusissetulek oli 1916. aastal umbes 70 rubla, kuid 1917. aasta alguseks ületas see saja rubla piiri.³⁰

Noor teadlane leidis endale küllaltki ruttu õppejõukoha A. Janson'i erakaubanduskooli raamatupidamise kursustel. 23. septembril 1916. aastal saabus Petrogradi ülikooli nõukogu kantseleisse kiri, milles oli öeldud: „Kavatsedes kutsuda minu kätte usaldatud kaubanduskoolis kommertsõppejõuks Juri Janovitš Uluotsa, kes on jäetud Petrogradi Keiserliku Ülikooli juurde tsiviilõiguse õppetooli professoriks valmistuma, on mul au alandlikult paluda teatada minule, kas sellele ei leidu ülikooli poolt mingisugust takistust, ning saata J. J. Uluotsa diplom ja meetrikatunnistus.“ Ülikooli rektori kohusetäitja V. Šimkevitsi allkirjastatud vastus oli lakooniline: „Takistusi ei leidu.“³¹

Ajutise Valitsuse langedes ja bolševike võimule tulles muutus suure osa Venemaa haritlaskonna olukord kaunikesti ebakindlaks. J. Uluotsa käsutuses oli rektori kohusetäitja A. Ivanovi allkirjaga tõend, mis ütles, et tal on õigus „elada vabalt Petrogradi linnas ja selle ümbruses“ kuni 1919. aasta 1. jaanuarini, see tähendab, kuni selle aja lõpuni, mil ta on jäetud ülikooli juurde „professuuri vastu valmistumiseks“. Uutes poliitilistes tingimustes paistsid J. Uluotsa edasised perspektiivid üsna hägustena. 1918. aastast algas tema elus Eesti periood, mida iseloomustasid töö Haapsalus rahukohtunikuna ja kohtu-uurijana (aastatel 1918–1919), õpetamine Tartu ülikoolis (alates 1920. aastast) ja poliitiline tegevus.³² Venemaal J. Uluots seda laadi kogemusi ei saanud. Ent väljapaistvaks õigusteadlaseks ja Eesti õigussüsteemi üheks loojaks vormus ta kahtlemata Peterburi ülikoolis.

Vene keelest tõlkinud
Veronika Einberg

²⁹ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 141.

³⁰ Materialy po statistike truda Severnyj oblasti. Vyp.2 Petrograd, 1919, lk. 5, 50.

³¹ CGIA SPb, f. 14, n. 1, s. 11215, l. 138.

³² Èstonskij biografičeskij slovar', lk. 374.